

Antal István **Tibeti reggel kék pánikkal**

— feLugossy László, multimédiasámán írásai és performanszai kapcsán, nemzetünk Lacájáról —

Valamikor az ezredforduló táján a Helsinkiben rendezett MUU fesztiválon vettem részt feLugossy, Szirtes János és Szemző Tibor társaságában. A nagyszabású és rangos nemzetközi találkozó egyik legfontosabb eseményeként beharangozott műsorszám, a három tagja jelenlétével képviselt Új Modern Akrobatika fellépése volt. (Ha emlékezetem nem csal, mintha két finn lány is fellépett volna velük, de nem kizárt, hogy tévedek.) A performanszról elterjedt a közönség körében, hogy abban „igazi, otthonról hozott”, magyar kenyeret is felhasználnak majd, sőt, a magyar kultúra és konyhaművészet híveinek értesülései szerint, jó sok kenyér kerül fel a színpadra a performansz során. Sose felejttem el, az egyik, magyarul is jól beszélő, kulturális ügyintéző lány remegő szájjal suttogetta a fülembé, hogy mit gondolok, Lugossyék megengedik-e neki a műsor után, hogy a megmaradt kenyereket hazavigye, annyira megszerette, amikor nálunk járt. Nyugtával dicsérd a napot, gondoltam, mivel láttam már az előadást itthon, de azért bízattam a magyar kenyér szép lelkű és szép testű hódolóját. Azt mondtam neki, úgy érzem, hogy a performerek akár mindent neki adnak, ami hátramarad utánuk.

A lány kisgyerekként bömbölt, amikor véget ért a performansz. Lugossyék ugyanis foszlányosra áztatták a kenyereket, a szétmálló, undorító masszával pedig püfölték, dörzsölték egymást és önmagukat. Szétverték egy illúziót. Ez a nő azóta, biztos, hogy csak répát eszik (de azt sem, hogyha éppen magyar).

Korai feLugossy-performansz az Egyetemi Színpadon. Az ivére nem emlékszem már, csak az él bennem azóta is, hogy Laca egy vállán átvett deszkát, rudat cipelt (ami úgy festett rajta, mint kínai vízárusok vagy földeken dolgozó parasztok vállán a munkaeszközként hordott, végtelenül hosszú rudak), aminek végein két gyöngye testű lányt rángatott, szeszélyének hullámozását követve. A válldeszka egyik végén Szilágyi Lenke lógott és botladozott fáradó gazdája zuhanásait követve, a másikon Szilágyi — hozzá hasonlóan zsenge húsú — barátnője, akkor éppen festőmodell dülöngélt és zuhant, követve, ahogy Laca puffant, aki mindkét lánytól állandóan azt kérdezte, hogy „Ugye, te vagy a szextolmács?”

„letörölöm a port a fényről / felnyitom az álmaimat / arcomat kihalászom egy folyóból / egy mosolyt biggyesztek az ajkamra” Így hangzik feLugossy *Tibeti reggel* című versének első szakasza, ami a *Nők vérébe zárva* című kötetben jelent meg a Laza Lapok

'93-as dupla kiadásában, aminek „másik végén” Tóth Gábor *Lehetetlen verseknek* nevezett művei szerepelnek. Ha a vers elolvasása után kettőt visszalapozok a szövegtől, irdatlan méretű, feketéllő pinaszörnek ütközik a szemem, ami körül pára csillog. Szépen áll a cicipár is a — rafináltan — égnek álló balkéz alatt, míg a szendén tartott jobb csukló mögött bevásárló kosárka van háncsfonással: elvégre rend a lelke mindeneknek, és itt a képen rend van. („itt már nincsenek szabályok / itt már nem lehet engem kategorizálni / ... / nők vérébe zárva égő tükrök között / elakad a szavam / egy templomból kijövet / érzem a lelkem bent maradt” — a *Nők vérébe zárva* című vers.)

feLugossy László festményein rendszeresen meghökkenek az azokon ábrázolt emberi testek sajátos térképén. Csak áttételesen kapcsolódnak a biológiához, noha nem is tagadják nyíltan annak szabályait. Nem érintik a biológiai lét mechanizmusainak hatókörét. A festmények készítőjét egyszerűen nem érdekli az a téma. Végtere is már az általános iskolában megtanulhatja mindenki, hogy miként fest egy ember vagy egy kacsa vagy akár egy kentaur. Hogy kinézetének melyek azok a normálisnak tekinthető, más fajtoktól többé-kevésbé megkülönböztető sajátosságai. Legfeljebb én esem néha zavarba, ha valamelyik étterem vagy kocsmá toalettje felé tartva képtelen vagyok eldönteni azt, hogy — az ajtókra rakott ábrákat nézve — melyik mutathatja azt a helyet, ahová jómagam is betérhetek. A feLugossy által festett és egyéb módon megformázott humanoid testek lélektestek. Szellemtestek. Vágyainkban vagy inkább önmagunkról alkotott képzeletvilágunkban léteznek. Ott vagyunk ilyenek. Ott nemcsak látjuk, hanem érezzük, sőt ott tudjuk ilyennek magunkat. Használjuk a fülünkéből kinövő talpukat. Egybenőtt fejünk egyike álmódosva szemlél egy kacsát, míg a másik az oldalára fordul, és önmagában mélyed el. Egyik lábkezünkkel megsimogatjuk másik (láb-?)felkarunkat. Ezek a testek képkompozíciókban megfogalmazott filozófiai tételeket ábrázolnak, vagy hogy kevésbé legyek nagyképű, Laca életfilozófiájának tükröi. A valósággal mély a kapcsolat, nem pedig felszíni. Az irrealitás jelenik meg rajtuk mint természetes tényvalóság. Nem ellentételezve azt, hanem részeként.

Ez a természetesnek látott és láttatott egyneműség különbözteti meg feLugossy képzőművészetét az írásaitól, amelyek az irrealitás realitásáról, és performanszaitól, amik a

realitás irrealitásáról szólnak (kivételek nélkül). A feloldódás helyett a tudat és az érzékek kínjairól. Ezért él benne és növekedik lelkében természetes undor és gyűlölet mindennel szemben, ami kommersz hatásmechanizmusok egymás mellé tákolása révén létezik és jelenik meg, aminek megalkotói nem önmaguk kételyei, hanem elképzelt közönségük reflexiói ellen harcolnak. feLugossy szamuráj, lelkész és ítéletvégrehajtó az alkotómunka közben, előtt, után egy személyben. Természetesen etikus lényként önmagával szemben a legkeményebben. („kísérteties haladással pontos az idő / kísérteties időséggel halad a pontos / kísérteties pontossággal idő a halál” — részlet *A Vasárnapi Kalapácsból*, in: *Atavisztikus levelek*.)

Azért élhető át magával ragadó élménysorként feLugossytól hosszú évek egymásutánosságát követve újabb és újabb performanszokat végignézni, mert a néhány sorral feljebb említett „realitás irrealitásával” vívott belső harc aktuális kimenetele, önképének és természetes kitárulkozásának vagy nyafogással magára erőltetett, a problémák elkenésére szolgáló

(pri-madonnáskodó) sallangjainak erősödése vagy levetkőzése így könnyen nyomon követhető. Ebből a szempontból nagyon tiszta koncentrátuma látható az önmagára mért előadói, egyben privát szerep megjelenítésének Tarr Béla *Sátántangó* című filmjének abban a centrális jelentőségű, emberi robbanásokkal és extatikus tánccal teli kocsmái jelenetében, amelynek középpontjában Laca — kívül az időn és a téren — egy fejére tett (ha jól emlékszem) kenyérrel hajózik önmagára és terhére figyelve, ide-oda az őrült hangulatok és események tengerén keresztül. Tiszta előadói bravúrt vitt végbe ezen utazása során. Akciója nélkül is érthető lenne a jelenetsor minden pontja, hangulati árnyalata, de ezzel a történetbe emelt performansszal, az amúgy is hangsúlyos, sőt meghatározó jelentőségű jelenet éppen ennek a szereplőjének köszönhetően még inkább elrugaszkodott a „valóságos valóságtól”, és a film teljes problémaköréhez képest új típusú, szélesebb távlatok, a konkrét problémákra vonatkozóan pedig az új típusú rálátás irányába nyitott. Az „alkalmazott” performansz, az előadó/actor tehetségének és sugárzó

személyiségének köszönhetően amellet, hogy nem sértette sem az adott jelenet, sem a film egészének dramaturgiáját, önálló, atmoszférateremtő művészi tette emelkedett. („Kovalcsik ott áll egy külföldi rendőrség folyosóján. Nyílik az ajtó és Miss Gema felügyelőhelyettes lép ki a Playboyból. Kovalcsikhoz beszél a csaj, de az nem ért, csak magyarul. Jön egy tolmácsfelügyelő, aki mindent kiderít, és a kép kurva világos lesz. Kiderül, hogy Kovalcsik neve benne volt a Kicsoda-Micsodában és ezért szeretik a faszit, meg a CIA is nagyon egybehangzó véleménnyel volt Kovalcsikról, aki rövidesen megkapta az ügyet, és a playboyos csajt társnak, aki egy nyomozó fenomén, kissé tragikus sorsú nő, mert gyerekkorában látott egy lincselést és egy nemi erőszakot.” — részlet a *Pekingi Telefunken [anyagtalán javak]* című írásból, in: *Atavisztikus levelek*)

feLugossy performer és költői, illetve, irodalmári tevékenységének tekintetében nem elhanyagolhatóak önkifejezésének azok a tapasztalatai, amelyeket egyrészt a Bizottság (A. E. Bizottság) együttes, másrészt mint más típusú zenei és zenéléssel performáló társulások szólistájaként (énekeseként), valamint szövegírójaként szerzett és szerez. („raf raf raf rafináció / def def def definíció / daf daf daf dafkevonulat / Pere Ubu Pere Ubu persze persze” — részlet a *Pere Ubu illúzióinak* című (dal)szövegből, in: *Szentendrei Vajda Lajos Stúdió, 1972—2002*, szerk.: Novotny Tihamér; „Tudom, hogy van baltátok is / Tudom, hogy van késetek is / Tudom, hogy mi az ábra” — részlet a *Bestia* című (dal)szövegből, uo.)

Távol áll tőlem, hogy feLugossy László minden egyéb művészeti területen kifejtett alkotótevékenységét alacsonyabb rendűnek, kevésbé jelentősnek ítélem meg annál, mint amit különböző zenei formációk frontembereként és irodalmi fazonalkotójaként produkált és produkál a mai napig, de kétségtelennek tűnik számomra az, hogy ebben a minőségben vált a közönség legszélesebb rétegei számára is ismertté, sőt elismertté: a független kulturális mozgalmak kultikus sztárjává. Talán még a különböző kulturális médiumok is ezen tevékenysége kapcsán kezdtek — a maguk bunkó módján — „igazán”, értsd: viszonylag széles körben foglalkozni vele. Pedig Laca többször kijelentette, leírta, elmondta, világgá kiáltotta, hogy soha életében nem készített direkt módon dalszövegeket. Versek, prózák, szövegek, vagy ezen formák sajátos, csak rá jellemző mixtúrája került ki a keze alól, függetlenül a konkrét zenétől, ami aztán alájuk került. Ezek általában a sámánok énekének, kántálásának, mondókáinak ráolvasó, valaminek a létrejöttét, megszületését kierősokoló, vagy a megszűnését előidéző szerkezetét, szó- és indulatkapcsolatait, szellemiségét követik. Ebből a szöveg- és előadói attitűd-jellemzésből nyilvánvaló, hogy feLugossy minden egyes énekesi, „frontemberi” minőségben történő fellépése: performansz. Énekelni sem úgy énekel, mint azok a „szólisták”, akik énekesnek hiszik magukat, hanem olyanformán, mint a sámánok: üzenetet közöl a hangjával. Üzenetet üzen. Mindegy is, hogy a magáét, vagy a benne élő öröklényét, aki a világmindenség egészével tartja a kapcsolatot,

mint minden ilyen személy, aki mindegyikünkben benne él, csak többségünk — általában — nem tudja felvenni a kapcsolatot vele. Laca éneklés, kántálás közben is teljes énjét nyitja meg. („Mivel nem jártam a Pszichopata Képzőbe, ezért észrevettem magamon apró, természetellenes nüanszokat, de nem sikerült megszoknom őket, és igyekeztem korrigálni hibáimat, vagyis olyannak fogadtam el magamat, amilyen voltam, illetve az értelmező szótár szerint majdhogynem viselkedtem, és közben az irányok többféle vetülete is beszélt hozzám, szótlantul. Mindig csak a barátaimmal oroszrultetteztünk, idegenekkel soha, és most a pályázatomban az idegen nőkkel készülő oroszrultettezésről írtam egy hevenyészett, de grandiózus tervet, abban reménykedve, hogy egy nagyobb összeget kapok majd e műre, amelyben több automata-legő dalt is komponáltunk barátommal, DJ Varánusszal... Aztán visszarohtam Jenő, a Gazdabolt üzletvezető-helyettese a raktárból, kezében egy hatlövetűvel, és Olivért arra kérte, hogy oroszrultettezenek azon nyomban, amit a karcsú szépség teljes testdobással meg akart akadályozni, mert magyar lány volt, és ki nem állhatta az orosz rultetet.” — in: *kék pánik kávéház*)

Biztos, hogy sokat segített mind írói, mind performer tevékenységében az, hogy az énekes-showman nagyon kevés szerephez hasonlítható nyilvános helyzetében is szembesült a közönséggel. Az egymásrahatásoknak abban a végleteleg feszített, nyílt, primitív és brutális adok-kapok harcában, ami sokkal közvetlenebb módon zajlik le, mint bármelyik más előadói tevékenység esetében, helytállni és jelenléted elfogadását a tömegre erőltetni, méghozzá zsúfolt, kisméretű, füstös és italszagú klubokban, provokatívabb módon vállalt, és vulgárisabban kifejezett egoizmust, nyersebb eszközöket igényel, mint azoknál. feLugossyt felvértezték minden típusú előadói harcra az itt megszerzett tapasztalatok.

Amikor írásait olvasom, vagy képeit, tárgyait, kombinált anyagokkal készített kompozícióit nézem vagy olvasom, állandóan azt érzem, hogy Laca ott is, azokon is harcol, küzd. Nem a szó esztétikai értelmében (legalábbis nem úgy értem), hanem fizikailag és a tudatával meg a lelkével. Oly módon akar (bármiben) tökéletes alkotást létrehozni, vagy tökéletes alkotássá válni, hogy megsemmisíti a kételyeit. Önmaga az alkotó, és önmaga az alkotás. A többi, ami ennek az állapotnak a vállalásával jár, csak csillogó kulcsín.

Mindenki eldöntheti, hogy szerencsésnek vagy tragikusnak fogja-e fel ezt az állapotot.